

USKORO IZLAZI IZ ŠTAMPE KNJIGA

„REFORMA VISOKOG OBRAZOVANJA U REPUBLICI SRPSKOJ“

Predstavljanje knjige *“Reforma visokog obrazovanja u Republici Srpskoj”*, autora prof. dr Duška Vejnovića, redovnog profesora Univerziteta u Banjoj Luci i Slavena Kneževića, MA, doktoranta Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Banjoj Luci, izdavač naučno-istraživačka organizacija Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja iz Banja Luke

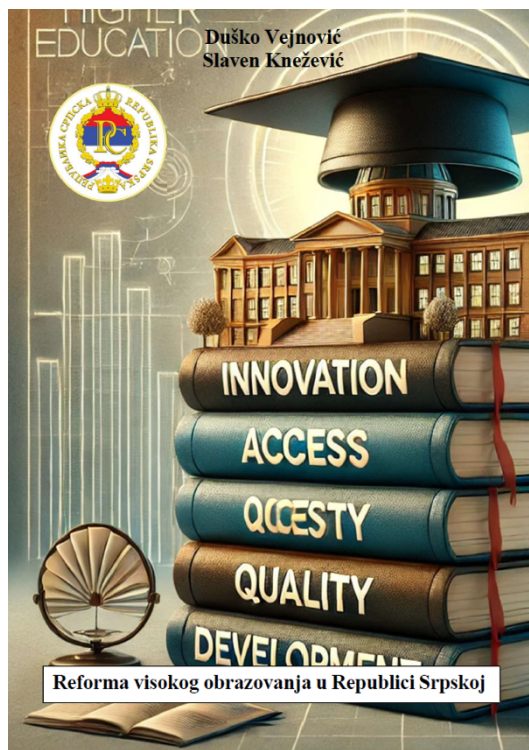
Pred vama se nalazi kapitalno djelo (357 str.) koje predstavlja najsveobuhvatniju analizu visokog obrazovanja u Republici Srpskoj do sada – studija koja ne samo da dijagnostikuje duboke sistemske probleme, već nudi konkretne puteve ka transformaciji akademskog prostora. Ova knjiga je rezultat temeljnog istraživanja koje su sproveli dvojica autora, kombinujući pravne, institucionalne, finansijske i akademske aspekte visokog obrazovanja, postavljajući osnovu za sistemske reforme koja je odavno neophodna. Na koricama knjige istaknuta je **neophodnost i važnost pet temelja reforme visokog obrazovanja u Republici Srpskoj i to: inovacije, javnost - otvoren pristup, uspješnost, kvalitet i razvoj.**

Autori polaze od jasne premise: visoko obrazovanje u Republici Srpskoj nalazi se na ras kršću. Sa jedne strane, postoje univerziteti i visoke škole sa dugom tradicijom i posvećenim akademskim kadrom. Sa druge strane, suočavamo se sa nizom strukturalnih problema koji onemogućavaju razvoj akademske izvrsnosti – od hronične potfinansiranosti, preko problema nepotizma pri zapošljavanju, do nedostatka povezanosti teorijskog učenja sa praktičnom primjenom. Knjiga ne bježi od neugodnih istina, već ih suočava sa naučnom rigoroznošću i analitičkom preciznošću, oslanjajući se na robusnu metodologiju koja kombinuje kvantitativne i kvalitativne pristupe.

Struktura knjige pažljivo je osmišljena kako bi čitaoca vodila od šireg konteksta ka konkretnim rješenjima. Studija započinje analizom globalnih trendova u visokom obrazovanju, postavljajući reformske izazove Republike Srpske u širi evropski i svjetski okvir. Ovaj komparativni pristup omogućava razumijevanje da problemi sa kojima se suočavamo nisu izolovani, već dio širih procesa kroz koje prolaze tranzicijska društva u procesu evropskih integracija.

Metodološki pristup: Rigroznost u službi istine

Posebnu vrijednost ovoj knjigi daje njena metodološka sofisticiranost. Autori su razvili integrisani istraživački pristup koji kombinuje nekoliko metodoloških strategija. Kvantitativna analiza zasniva se na prikupljanju i obradi statističkih podataka o ključnim pokazateljima visokog obrazovanja – broju studenata, nastavnika, institucija, stopama diplomiranja, budžetskim izdva-

janjima i naučnoj produktivnosti. Ovi podaci nisu samo prezentovani, već su podvrgnuti rigoroznoj analizi koja otkriva trendove, obrasce i anomalije u funkcionisanju sistema.

Kvalitativna dimenzija istraživanja obuhvata analizu sadržaja pravnih dokumenata, strateških dokumenata, institucionalnih pravilnika i akademskih programa. Autori su proveli sistematsku komparativnu analizu sa sistemima visokog obrazovanja u Evropi, posebno fokusirajući se na zemlje sa sličnim tranzicijskim iskustvom. Ovaj komparativni okvir omogućava identifikaciju najboljih praksi koje bi mogle biti adaptirane specifičnostima Republike Srpske. Metodološka triangulacija – kombinovanje različitih izvora podataka i analitičkih pristupa – osigurava da zaključci knjige nisu zasnovani na pojedinačnim perspektivama ili izolovanim podacima, već na sveobuhvatnoj slici koja se kristalizuje iz višestrukih uglova posmatranja. Ovaj pristup značajno povećava validnost i pouzdanost nalaza, čineći knjigu metodološki uzornom studijom u oblasti analize obrazovnih politika.

Dijagnoza sistema: Suočavanje sa stvarnošću

Centralni dio knjige posvećen je detaljnoj analizi postojećeg stanja visokog obrazovanja u Republici Srpskoj. Autori koriste bogat empirijski materijal – od kvantitativnih pokazatelja o broju studenata, nastavnika i institucija, do kvalitativne analize problema koji muče sistem. Posebnu pažnju zaslužuje analiza strukture visokog obrazovanja, koja otkriva fragmentaciju i nedostatak koordinacije između institucija.

Ključni pokazatelji koje knjiga prezentuje svjedoče o paradoksalnoj situaciji: Republika Srpska ima razvijenu mrežu visokoškolskih institucija, ali ta mreža ne proizvodi rezultate koji bi bili adekvatni uložnim resursima. Stope zaposlenosti diplomaca nisu zadovoljavajuće, naučno-istraživački rad je marginalizovan, a međunarodna vidljivost univerziteta minimalna. Autori se ne zadržavaju na površinskim opservacijama, već prodiru u dubinu problema, identifikujući sistemske deficite koji generišu ove negativne rezultate.

Posebno poglavlje posvećeno je finansiranju inovacija i istraživanja na univerzitetima Republike Srpske, gdje autori argumentovano pokazuju kako trenutni model finansiranja Sistematski gasi razvojne mogućnosti. Nedostatak adekvatnih fondova za istraživanja, kombinovan sa birokratskim barijerama i nedostatkom podsticajnih mehanizama, stvara okruženje u kojem se naučna izvrsnost ne može razvijati. Analiza problema pristupa prestižnim naučnim časopisima i troškova publikovanja otkriva dodatnu dimenziju strukturalnog deficita – čak i kada akademski radnici proizvedu kvalitetna istraživanja, sistem ih ne podržava u njihovom plasmanu u relevantne međunarodne časopise.

Možda najznačajniji doprinos knjige jeste analiza problema dominacije teorijskog učenja i odsustva praktične primjene. Autori detaljno dokumentuju kako akademski programi ostaju zarobljeni u tradicionalističkim pristupima koji ne odgovaraju potrebama savremenog tržišta rada. Studenti se obrazuju kroz paradigme koje su zastarjele, a veze između univerziteta i privrede su slabe ili nepostojeće. Ovaj strukturalni problem ima dalekosežne posljedice – od “odliva mozgova” do nesklada između obrazovnih profila i potreba ekonomije.

Pravni i institucionalni lavirint

Knjiga posvećuje značajnu pažnju analizi pravnog i institucionalnog okvira visokog obrazovanja. Autori metodički raščlanjuju ustavne nadležnosti, odredbe Zakona o visokom obrazovanju, podzakonska akta i pravilnike, pokazujući kako ovaj kompleksni regulatorni okvir

istovremeno omogućava i ograničava razvoj visokog obrazovanja. Analiza usklađenosti sa evropskim standardima, posebno sa principima Bolonjskog procesa, otkriva značajne diskrepancije između formalne primjene i stvarne implementacije reformskih principa.

Arhitektura sistema visokog obrazovanja prikazana je kroz detaljnu analizu uloga različitih institucija—od Ministarstva za naučnotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo, preko Agencije za akreditaciju, do univerziteta i visokih škola. Autori pokazuju kako nedostatak jasne koordinacije i preklapanje nadležnosti stvaraju konfuziju i neefikasnost, dok mehanizmi upravljanja i finansiranja ne osiguravaju ni autonomiju institucija ni njihovu odgovornost.

Posebno poglavlje posvećeno je osiguranju kvaliteta—ključnom elementu svakog modernog sistema visokog obrazovanja. Analiza pokazuje da iako formalni mehanizmi osiguranja kvaliteta postoje, njihova primjena je često površna, a kultura kvaliteta nije duboko ukorijenjena u akademskim institucijama. Akreditacijski procesi više liče na birokratske procedure nego na stvarne mehanizme unapređenja kvaliteta obrazovanja.

Ljudski faktor: Nastavnici, istraživači, student

Knjiga posvećuje posebnu pažnju ključnim akterima sistema visokog obrazovanja. Analiza nastavnog kadra i naučnoistraživačkog rada otkriva duboke probleme u sistemu napredovanja, koji nagrađuje formalne kriterijume umjesto stvarne akademske izvrsnosti. Problem nepotizma pri zapošljavanju na javnim univerzitetima tretiran je kao strukturalni problem koji karakteriše tranzicijska društva, a ne kao izolovani slučajevi nepravilnosti. Autori neustrašivo ulaze u tabu teme akademskog svijeta Republike Srpske—od klijentelizma i porodičnog zapošljavanja, preko izdavanja diploma sumnjivog kvaliteta, do intelektualne stagnacije dijela akademske zajednice. Ove analize nisu vođene željom za senzacionalizmom, već potrebom da se otvoreno govori o problemima koji parališu razvoj visokog obrazovanja. Njihov kritički, ali konstruktivni ton omogućava da se teške teme obrade sa potrebnom ozbiljnošću, bez upadanja u moralizatorstvo ili populizam.

Studentska populacija i pristup obrazovanju analizirani su kroz prizmu jednakosti mogućnosti i socijalne inkluzije. Knjiga pokazuje kako postojeći sistem, uprkos formalnoj otvorenosti, u praksi reprodukuje socijalne nejednakosti i ne osigurava jednak pristup kvalitetnom obrazovanju svim talentovanim mladim ljudima. Hronična potfinansiranost visokog obrazovanja tretirana je kao strukturalna barijera razvoja akademske izvrsnosti. Autori ne samo da dokumentuju nedostatak finansijskih resursa, već analiziraju kako taj nedostatak sistematski urušava sve aspekte akademskog života—od mogućnosti za istraživanja, preko kvaliteta nastavnog procesa, do sposobnosti univerziteta da zadrže najbolje talente.

Put ka transformaciji: Vizija i konkretne mjere

Knjiga se nezadržava na dijagnozi problema—njena prava snaga leži u sveobuhvatnim preporukama za unapređenje sistema. Autori nude viziju budućnosti visokog obrazovanja u Republici Srpskoj koja je istovremeno ambiciozna i realistična. Strateški ciljevi reforme jasno su artikulisani: povećanje kvaliteta obrazovanja, jačanje naučnoistraživačkog rada, bolja povezanost sa privredom i društvom, veća međunarodna konkurentnost i finansijska održivost sistema. Konkretne mjere za reformu operacionalizovane su kroz detaljan akcioni plan koji obuhvata izmjene zakonskog okvira, reforme sistema finansiranja, unapređenje mehanizama osiguranja kvaliteta, modernizaciju nastavnih programa i jačanje istraživačkih kapaciteta. Autori prepoznaju

da reforma nije tehnokratski projekat koji se može implementirati odozgo, već proces koji zahtijeva koordinaciju različitih aktera—od državnih institucija, preko akademske zajednice, do studenata i privrednih subjekata, te tako se razvija i unapređuje treća misija razvoja univerziteta (prva je obrazovanje, druga naučnoistraživački rad), a treća aktivno i proaktivno angažovanje u zajednici-društvu.

Plan implementacije reforme pažljivo je tempiran, sa jasno definisanim fazama i milestones. Autori realistično procjenjuju da transformacija visokog obrazovanja nije sprint već maraton—proces koji će zahtijevati godine posvećenog rada, političku volju i društvenu podršku. Predloženi mehanizmi praćenja i evaluacije zasnovani su na mjerenju stvarnog uticaja reformskih mjera, a ne samo na praćenju aktivnosti.

Značaj za akademsku zajednicu i društvo

Knjiga je više od akademske studije – to je poziv na djelovanje. Njena vrijednost leži ne samo u dubini analize, već u hrabrosti autora da se suoče sa neprijatnim istinama i predlože radikalne, ali neophodne promjene. Za akademsku zajednicu Republike Srpske, knjiga predstavlja ogledalo u kojem možemo vidjeti realnost našeg sistema, sa svim njegovim prednostima i manama. Za donosioce odluka, to je nezaobilazni vodič kroz kompleksnost reformi visokog obrazovanja. Za studente i njihove porodice, to je dokument koji objašnjava zašto je reforma neophodna i kako će ona uticati na njihove obrazovne mogućnosti. Knjiga dolazi u kritičnom trenutku za Republiku Srpsku. U vrijeme kada su evropske integracije strateški prioritet, kada demografske promjene prijete održivosti društva, kada ekonomija očajnički treba kvalifikovane kadrove— reforma visokog obrazovanja nije luksuz već nužnost. Visoko obrazovanje nije samo sektor koji proizvodi diplome; to je ključna institucija za društveni razvoj, ekonomski napredak i kulturni i nacionalni identitet. Autori uvjerljivo argumentuju da status quo nije održiv. Nastavak trenutne prakse značio bi daljnju marginalizaciju univerziteta Republike Srpske u evropskom i svjetskom akademskom prostoru, nastavak "odliva mozgova", produbljivanje jaza između obrazovnog sistema i potreba privrede, te gubljenje šanse da visoko obrazovanje postane pokretač razvoja Republike Srpske. Reforma nije opcija—to je imperativ. Ova knjiga predstavlja fundamentalan doprinos razumijevanju visokog obrazovanja u Republici Srpskoj i pruža solidnu osnovu za sistemsku transformaciju. Njena multidisciplinarna perspektiva, metodološka rigroznost, empirijska utemeljenost i reformski fokus čine je neophodnom literaturom za sve koji su posvećeni unapređenju akademskog prostora. Komplementarnost perspektiva dvojice autora donosi dodatnu dimenziju analize, omogućavajući da se složeni fenomeni posmatraju iz različitih uglova i da se zaključci zasnivaju na višestrukim ekspertizama.

To je djelo koje će, nadamo se, postati katalizator promjena koje su odavno potrebne—promjena koje će visoko obrazovanje u Republici Srpskoj učiniti stvarnim generatorom znanja, inovacija i društvenog napretka.

SADRŽAJ:

PREDGOVOR	5
UVOD	7
Globalni trendovi u visokom obrazovanju	17
Specifičnosti konteksta Republike Srpske u kontekstu reforme visokog obrazovanja	30
ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA	40
Struktura visokog obrazovanja u Republici Srpskoj	40

Ključni pokazatelji visokog obrazovanja u Republici Srpskoj	52
Identifikacija glavnih problema	65
Finansiranje inovacija i istraživanja na univerzitetima Republike Srpske: sistemski deficit razvojnih mogućnosti	71
Problem pristupa prestižnim naučnim časopisima i troškovi publikovanja	76
Problem dominacije teorijskog učenja i odsustva praktične primjene	79
PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR	93
Ustav i nadležnosti u oblasti obrazovanja	93
Zakon o visokom obrazovanju – ključne odredbe	100
Podzakonska akta i pravilnici	113
Usklađenost sa evropskim standardima	124
ARHITEKTURA SISTEMA VISOKOG OBRAZOVANJA U REPUBLICI SRPSKOJ	134
Ministarstvo za naučnotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo	134
Agencija za akreditaciju	149
Univerziteti i visoke škole	157
355	
Upravljanje i finansiranje	165
KLJUČNI ELEMENTI REFORME	188
Osiguranje kvaliteta	188
Nastavni kadar i naučnoistraživački rad	201
Studentska populacija i pristup obrazovanju	227
Problemi sistema napredovanja	238
Nepotizam pri zapošljavanju na javnim univerzitetima: Strukturalni problem visokog obrazovanja u tranzicijskim društvima	246
Hronična potfinansiranost visokog obrazovanja: Strukturalne barijere razvoja akademske izvrsnosti	253
KVANTITIVNA I KVALITATIVNA ANLIZA	269
PREPORUKE ZA UNAPRIJEDENJE	280
PRILOZI	292
Zašto je reforma visokog obrazovanja u Republici Srpskoj neophodna? Analiza problema trenutnog sistema	292
Trenutno stanje visokog obrazovanja u Republici Srpskoj: Sveobuhvatna analiza postojećeg sistema	297
Vizija budućnosti visokog obrazovanja u Republici Srpskoj: Strateški ciljevi reforme	302
Konkretno mjere za reformu visokog obrazovanja u Republici Srpskoj: Operacionalizacija transformacije	313
Uloge različitih aktera u reformi visokog obrazovanja Republike Srpske: Orkestracija transformacije	318
Plan implementacije reforme visokog obrazovanja u Republici Srpskoj: Tempiranje i metodologija transformacije	324
Praćenje i evaluacija reforme visokog obrazovanja u Republici Srpskoj: Od mjerenja aktivnosti ka mjerenju uticaja	329

ZAKLJUČAK	336
CONCLUSION	340
CONCLUSIE	344
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	349

